

CUKERNÍ REFORMA V KOSTCE

Jiří KROUSKÝ

Svaz pěstitelů cukrovky Čech

Summary: Presentment and analysis of approved reform impacts in sugar branch into the czech sugar beet industry. The points of Council of common market organization mandate are being analysed in detail. The aim of the reform is to reduce European sugar production, to strengthen the competitive enterprises, enable better access to the EU market to less developed countries, put the sugar market in conformity with EU's intercontinental commitments. It states sugar and sugar beet price valorization, accepted conditions for restructuring and other production and economical reform impacts on sugar factories and producers.

Souhrn: Představení a analýza dopadů schválené reformy v odvětví cukru do českého řepářství. Jsou podrobně rozebrány body Nařízení rady o společné organizaci trhů v odvětví cukru. Cílem reformy je redukovat produkci cukru v Evropě, posílit konkurenceschopné podniky, umožnit větší přístup na trh EU rozvojovým zemím, dát trh s cukrem do souladu s mezinárodními závazky EU. Uvádí úpravu ceny cukru a cukrovky, přijaté podmínky pro restrukturalizaci a další produkční a ekonomické dopady reformy na cukrovary a pěstitelé.

Úvod

Dne 24. listopadu 2005 schválila Rada ministrů EU reformu v odvětví cukru. Základem projektu je návrh, který předložila komisařka M. F. Boelová v červnu 2005 – Nařízení rady o společné organizaci trhů v odvětví cukru. Tento projekt byl podroben rozsáhlé celoevropské odborné diskusi. Některé připomínky zapracovala komise do finálního znění reformy, které nazývá kompromisem. Složitý a poměrně rozsáhlý materiál odráží situaci, která nastala po dvouletém úsilí dohodnout se na uspořádání obchodu s cukrem. Na jedné straně bylo rozhodnutí komise EU za každou cenu prezentovat cukerní reformu před jednáním WTO v Hongkongu v prosinci 2005, na druhé straně byly požadavky zemědělců 23 států EU minimalizovat očekávané ztráty na minimum, případně získat příslib finančních náhrad za ústupky za vyjádření souhlasu s reformou.

Proklamovaným cílem reformy je redukovat produkci cukru v Evropě, posílit konkurenceschopné podniky na úkor méně konkurenceschopných, s výhledem na další liberalizaci obchodu, umožnit větší přístup na trh EU rozvojovým zemím, dát trh s cukrem do souladu s mezinárodními závazky EU.

Hlavní dokumenty týkající se reformy

- Nařízení Rady o společné organizaci trhu v odvětví cukr
- Nařízení Rady, kterým se mění (novelizuje) Nařízení (ES) č. 1782/2003, kterým se stanoví společná pravidla pro přímé podpory farmářů. Toto nařízení je pro pěstitele významné z hlediska stanovení plošných dotací a způsobu výpočtu kompenzačních plateb, které částečně nahrazují ztrátu příjmu za cukrovku
- Nařízení Rady, kterým se zavádí program dočasné restrukturalizace cukrovarnického průmyslu.

Hlavní prvky reformy – (stručný obsah Nařízení Rady o SOT v odvětví cukr). Termín trvání reformy – 9 let a 3 měsíce, od 1.7.2006 do 30.9.2015. Hospodářský rok bude začínat od roku 2007 od 1.10. do 30.9. následujícího roku.

Cukerní kvóta

- **Zachovává se cukerní kvóta** - Původní kvóty A a B se spojují v jednu kvótu. Záměrem komise je však snížit současnou cukerní kvótu EU (17,5 + 1,1 mil. t) až na 12 mil. t v roce 2010. Pokud se tohoto cíle nedosáhne odprodejem cukerních kvót do Restrukturalizačního fondu (dobrovolně), hodlá komise dosáhnout snížení v roce 2010/2011 administrativním krácením.
- **Dodatečná kvóta** – až do 30.9.2007 se mohou jednotlivé státy EU přihlásit o dodatečnou kvótu za úhradu 730 eur/t – až do výše 1 100 000 t. Opatření má umožnit konkurenceschopným zemím (které produkovaly C cukr), navýšení domácí kvóty. Dodatečná kvóta byla stanovena podle dosahovaného exportu cukru. ČR může nakoupit do výše 20 070 t. Deseti zemím, které cukr neexportovaly a které zavedení dodatečné kvóty kritizovaly, byla stanovena paušálně na 10 000 t. Jednotlivé státy nejsou povinny dodatečnou kvótu kupovat.
- **Kvóty je možno upravit** -
 - a) Nákupem dodatečné kvóty (pouze v roce 2006-2007) za cenu 730 eur/t
 - b) Prodejem kvóty v průběhu čtyřletého období (2006/7 – 2009/10) do restrukturalizačního fondu. Kvóta pak zaniká
 - c) Snížením kvóty administrativní cestou - pokud komise nedosáhne požadovaného snížení evropské cukerní kvóty odprodejem do restrukturalizačního fondu do sezóny 2010/2011, může kvótu snížit poměrně všem státům EU

- d) Ročním snížením kvóty, tzv. deklasifikací, o které se rozhoduje před 1.11. příslušného roku. Tento cukr je převeden do následujícího roku jako cukr kvótový (carry-over), případně může Řídící výbor EU rozhodnout, zda bude tento cukr klasifikován jako cukr průmyslový, k prodeji na vnitřním trhu EU nebo exportován.

Přerozdělení národní kvóty - Nové nařízení Rady umožňuje členskému státu přerozdělit v letech 2006/2007 až 2007/2008 mezi podniky až 25% národní kvóty (berouce v úvahu zájmy dotčených stran, zvláště pak pěstitelů cukrovky). Původně bylo možno převést 10 % kvóty. Opatření by mělo řešit případy, kdy kupř. většina pěstitelů rajónu si přeje změnit cukrovar, kdy cukrovar nedodržuje předpisy EU, neplatí zemědělcům a pod.

Kvóta na izoglukózu – Ročně bude kvóta na izoglukózu v rámci EU zvýšena o 100 000 t od roku 2006/2007 po dobu tří let, tedy celkem o 300 000 t. V České republice se izoglukóza nevyrobí. Z bývalých východoevropských zemí se produkuje izoglukóza v Maďarsku, Polsku a Slovensku.

Ceny

Referenční cena pro cukrovary - cena cukru pro cukrovary bude referenční (doporučená), místo dosavadní ceny intervenční. Intervenční nákup se zachovává jako záchranná síť, pouze do výše 600 000 t bílého cukru ročně za cenu 80 % z referenční ceny příštího roku a to po dobu pouze čtyř hospodářských let – 2006/7 – 2009/10. Vůči odběratelům se doporučená cena nebude v prvních dvou letech lišit od současné ceny intervenční, cukrovary však budou odvádět povinný vklad do restrukturalizačního fondu, což značně omezí jejich příjmy (viz tabulka).

Minimální cena pro pěstitele - pěstitele obdrží minimální cenu + kompenzace. Nesoulad mezi minimální (povinnou) cenou pro pěstitele a doporučenou cenou pro cukrovary vyvolává obavy, neboť lze očekávat, že cukrovary budou chtít přenášet některé náklady nebo jejich část (na dopravu, manipulaci apod.) na pěstitele a tím de facto stlačovat minimální cenu cukrovky. Minimální cena bude ještě snížena o povinnou platbu produkční dávky ve výši 12 Eur/t cukru, resp. 0,78 eur na 1 t cukrovky (viz tabulka), dále je cena snižována podílem pěstitelů na dopravě cukrovky, který činí v současnosti nejméně 1 Kč / 1tkm a pro vzdálené pěstitele je velkou zátěží.

Kompenzace – (přímá podpora příjmů pro farmáře)

Minimální cena cukrovky se sníží postupně až o 40 %, na úroveň 26,3 eur/t cukrovky při cukernatosti 16 %. To je přibližně 790 Kč/t při současném kurzu. Zpevňující se koruna bude minimální cenu dále snižovat až k 700 Kč/t. Tato cena přirozeně nebude stačit na úhradu nákladů na cukrovku. Ztráta příjmu za cukrovku bude částečně hrazena tzv. kompenzací v úrovni 60 – 64,2 % rozdílu mezi starou a novou cenou (viz tabulka). Vzhledem k tomu, že se jedná o podporu příjmu farmáře a nikoliv tedy o dotaci ceny cukrovky, měla by ČR možnost, na základě přístupových jednání s EU, tyto prostředky převést do zemědělství pouze prostřednictvím plateb SAPS. Sumárně kompenzace pro cukrovku činí na rok 2006/2007 cca 28 mil. eur a v dalších letech 44 mil eur ročně (asi 240 – 380 Kč/t cukrovky při kvótové produkci 3,5 mil t cukrovky ročně). Rozptýlením na 3,5 mil ha zp. v ČR by tato platba činila u cukrovky 4,80 – 7,60 Kč/t cukrovky a byla by bezvýznamná. Bylo proto nutno na úrovni EU schválit novelizaci NR č. 1782/2003, která umožňuje směřovat kompenzaci přímo na cukrovku. Na úrovni vlády nyní očekáváme přijetí příslušného nařízení pro ČR. Bez kompenzace směřované na cukrovku by pěstitelé nebyli konkurenceschopní a podmínky pro rovnou soutěž se zeměmi bývalé EU 15 by nebyly srovnatelné.

Cenové vyjádření dopadů cukerní reformy

Ukazatel	Jednotka	Nař. rady 1260	Období reformy			
		2004/2005- 2005/2006	2006/2007	2007/2008	2008/2009	2009/2010 – 2014/15
Referenční cena cukru	eur/t cukru	631,9	631,9	631,9	540,7	404,4
Odvod do Restrukturalizačního fondu (RF)	eur/t cukru		-126,4	-173,8	-113,3	0
Referenční cena cukru po odvodu do RF	eur/t cukru		505,50 (15 165 Kč)	458,10 (13 743 Kč)	427,40 (12 822 Kč)	404,40 (12.132 Kč)
Mín. cena cukrovky	eur/t cukrovky	43,63	32,9	29,8	27,8	26,3
Podíl na odvodech	eur/t cukrovky			- 0,78	- 0,78	- 0,78
MC cukrovky konečná	eur/t cukrovky		32,9	29,02	27,02	25,52
Kompenzace rozdílu cen pro pěstitele	%		60	60	64,2	64,2

Pozn.: V tabulce je uvažován kurs 30 Kč za 1 EUR a není započítán případný podíl pěstitelů na nákladech na dopravu cukrovky do cukrovaru.

Náklady na cukrovku

a) - **cukrovary se budou snažit**, vzhledem k neexistující intervenční ceně a k daleko tvrdším obchodním podmínkám než tomu bylo doposud, **přenést část nákladů na dopravu a manipulaci s řepou na pěstitele.**

b) - v zájmu pěstitelů a cukrovarníků je udržet maximální rozměr odvětví - z důvodu využití zpracovatelské kapacity cukrovarů a z důvodu efektivitivy pěstování cukrovky. (Je však i v zájmu národohospodářském udržet zaměstnanost v odvětví a dostatečnou úroveň příjmů). Proto je účelné pro pěstitele podílet se na nákupu cukerní kvóty z rezervy EU - 20 000 t vyčleněné pro ČR a dále se podílet na nákupu cukerní kvóty z cukrovarů, které hodlají prodat kvótu do restrukturalizačního fondu EU. Z tohoto vyplývá nutnost začlenit tyto zvýšené náklady do kalkulace nákladů na pěstování cukrovky. I z tohoto důvodu je cílení plných kompenzací na cukrovku důležitou podmínkou další existence řepářství.

Restrukturalizační fond (Nařízení Rady, kterým se zavádí dočasný program restrukturalizace cukrovarnického průmyslu)

Restrukturalizační program je opatření k redukcí evropské cukerní kvóty. Od roku 2006 do roku 2009 bude každý cukrovar odvádět část finančních prostředků z každé tuny prodaného cukru na vnitřním trhu EU do restrukturalizačního fondu, což velmi zatíží cukrovary (viz tabulka).

Restrukturalizační fond bude zdrojem prostředků pro odkoupení cukerní kvóty od cukrovarů, které se dobrovolně vzdají produkce cukru a ukončí činnost. Tím příslušná kvóta cukru zanikne.

Restrukturalizační pomoc pro cukrovary v eur na 1 t zaniklé kvóty

2006/2007	2007/2008	2008/2009	2009/2010	od 2010/2011
730	730	625	520	0

Restrukturalizační pomoc pro pěstitele. Pěstitele postižení uzavřením cukrovaru, případně firmy, které vykonávají smluvně zajištěné služby pro pěstitele cukrovky a pro ten účel nakoupily stroje, by měly obdržet finční náhradu ve výši min. 10 % náhrad pro cukrovary – tedy 73 eur na 1 t kvóty (9,49 eur/t řepy = 285 Kč/t kvótové cukrovky).

Regionální diverzifikace

Restrukturalizační pomoc pro pěstitele může být ještě podstatně zvýšena podle rozsahu a způsobu restrukturalizace – úplné likvidace provozu, ponechání části provozu v činnosti, ponechání provozu ale se změnou výrobního zaměření (kupř. z cukrovaru na lihovar). Rozsáhlé možnosti podpory jsou podrobně rozvedeny v materiálech o reformě.

Opatření na řízení trhu - export

Export cukru bude možný jen v rozsahu dojednaném s WTO na základě licencí přidělených Řídícím výborem. Předpokládá se, že export bude možný u cukru staženého z trhu rozhodnutím komise (tzv. deklasifikací). Cukr vyrobený mimo kvótu, který nebude možno exportovat, bude rozdělen do dvou kategorií:

Průmyslový cukr, využitelný k výrobě bioetanolu, droždí, pro chemický průmysl

Cukr k převodu do následujícího roku jako cukr kvótoový (carry –over). O tuto produkci se v následujícím roce sníží kvóta cukrovaru i adekvátně pěstitelská plocha cukrovky. Pro cukrovary i pěstitele bude převod kvóty do následujícího roku nežádoucí, protože se tím omezí využití zpracovatelské kapacity cukrovaru a pěstitel bude průběžně upravovat osevni postup. Proto je smysluplné zpracovat přebytky cukru na biolih a pěstitelé by měli aktivity cukrovarů k nepotravinovému využití cukru podpořit.

Import cukru – safeguard - Reforma je velmi vstřícná rozvojovým zemím (tzv. LDC a ACP zemím), které budou mít od roku 2009 volný (bezcelní) přístup na trh EU. Proti zneužití volného prodeje cukru na trhu EU, kupř. prodejem nakoupeného cukru za světovou cenu z Brazílie, bude EU chráněna opatřením na zastavení dovozu v případě, že z roku na rok převyší dovozy hranici 25 %.

Reforma cukerního řádu bude s konečnou platností schválena Parlamentem EU v únoru 2006 a vstoupí v platnost od 1.7.2006.

Adresa autora

Ing. Jiří Krouský, CSc.	
Svaz pěstitelů cukrovky Čech, Semčice	Tel.: 326388406
	e-mail: Jiri.Krousky@click.cz